

מגרסת הזהויות

"מדעי היהדות הם כוח מרכזי בעיצובן של זהויות יהודיות", טוען שחר פלד בספר העוסק בתפקידם של מדעי היהדות כסוכני סוציאליזציה ומחוללי תרבות.

ממתודולוגיה למטה-נארטיב

ניתוח חדש של השפעות מדעי היהדות על זהויות יהודיות

כוח שלא זכה להכרה

בעקבות אנליזה מעמיקה של תפקיד מדעי היהדות בהתפתחות ההיסטורית של זהויות יהודיות, טוען פלד שהשפעתם האמיתית של מדעי היהדות נותרה ללא הכרה, לא רק מצד הציבור הכללי אלא אף מצד העוסקים בתחום.

מדעי היהדות מבנים זהויות יהודיות

ההשפעה הניכרת של שיח מדעי היהדות על זהויות יהודיות נובעת מתוך המשגתם של מדעי היהדות כמדעים אובייקטיביים החושפים את ה"אמת" על היהדות. "אמת" שהתמודדות עימה מחוללת זרמים זהותיים שונים של "יהדות".

בין הזרמים וההשפעות ניתן למנות:

1. התנועה הרפורמית ביהדות מאמצת את מדעי היהדות כבסיס המדעי להגותה. יוצרת אתוס של דת יהודית הנבדלת מלאומיות יהודית.
2. הציונות מסתמכת על מדעי היהדות ביצירת אתוס של לאומיות יהודית הנבדלת מדת יהודית
3. תנועת ההתבוללות נשענת על מדעי היהדות כהצדקה לעזיבת היהדות (...אחרי שזו הוכחה כתוצר שרירותי של נסיבות היסטוריות).
4. יהודים בעלי זהות חילונית מסתמכים על מדעי היהדות כתיאור הסטורי אובייקטיבי של היהדות ההופך אותה לתנועה בעלת הקשר הסטורי ומוציא אותה מהקשר של קודש (מחאתו של קורצווייל!).
5. המנוס החרדי מהאקדמיה ומהשיח האינטלקטואלי הכללי, מגיב אף הוא למדעי היהדות כמדע. נראה שהמאמינים נאלצים לברוח מההגיון האקדמי ולהעדיף את האמונה "למעלה מטעם ודעת" על פני הכרעות הדין הקרות של המדען האובייקטיבי שמסקנותיו מבשרות את מות האמונה. (עיין אצל ירושלמי לדיון עומק במשמעות מסקנות מדעי היהדות עבור היהדות המסורתית²).
6. יהודים בני-זמנו נפגשים עם המסורת היהודית והידע היהודי דרך המנסרה של מדעי היהדות.
7. כל המתעניין ביהדות, בין יהודי בין אם לאו, פונה למדעי היהדות כמקור הידע המוסמך על היהדות.

על פי ספרו של פלד, המתודולוגיה של מדעי היהדות מהווה בסיס למטה-נארטיב רב-עוצמה המעניק למדעי היהדות השפעה תרבותית עמוקה בהרבה מכפי שמייחסים לתחום זה בדרך כלל.

המתודולוגיה הוזהרה של מדעי היהדות והאובייקטיביזם הפוזיטיביסטי המשמש לה תשתית תיאורטית, הפכו את מדעי היהדות לכוח מניע מרכזי בעיצובן של זהויות יהודיות בנות זמנינו.

ניתוח מדוקדק של השיח העצמי של מדעי היהדות חושף שהנטייה הבינדורית הידועה של חוקרי מדעי היהדות להאשים את הדור הקודם בניצול התחום למטרות אידיאולוגיות, אינה ממצה את הסיפור כולו.

הדיונים והמחלוקות לעולם אינם נוגעים במבנה היסודי של הממצאים עצמם: כיצד הושגו התוצאות, מה היתה המתודולוגיה המדויקת לאיסופם, האם עומדת מתודולוגיה זו בקריטריונים יסודיים של המחקר המדעי, האם התוצאות הן תוצרים של "מדע אמפירי" (*Wissenschaft*) או של "הבנה הגותית" (*Verstehen*)?

השיח המטה-דיסציפלינארי של מדעי היהדות ממוקד בעיקר ביחס בין התחום לבין היהדות, ורק לעיתים נדירות נוגע בשאלה הקריטית של יחסי מדעי היהדות עם המדעים.

מדעי היהדות כגורם סוציאליזציה

כתנועה אינטלקטואלית, הפכו מדעי היהדות למטה-נארטיב מרכזי המשפיע על כל זרמי היהדות: מטה-נארטיב השואב את עיקר כוחו ואת יומרתיו לאובייקטיביות מדעית מתוך השיח המתודולוגי שלו, אולם, כפי שמעיד מאירס¹, בהשוואה להופעה החוזרת ונשנית של "שאלת האובייקטיביות" בחקר ההיסטורי באירופה ובאמריקה, השאלה כמעט לעולם אינה עולה במסגרת המחקר ההסטורי היהודי.

מאז היווסדם, כמעט ואין מדעי היהדות עוסקים כלל במתודולוגיה של התחום ובשאלת הקריטריונים המחקריים.

העדר זה אינו מקרי, אלא משמש כגורם המאפשר את ההשפעות הזהותיות מרחיקות הלכת של מדעי היהדות.

המתודולוגיה הופכת לאידיאולוגיה ביצרה את הקרדיביליות של התחום. כוחם מעצב וזהות של מדעי היהדות טמון בהיותם "מדעים", וכל עיסוק בפן "המדעי" של התחום מאיים לערער אל התשתית היסודית של קיומו.

¹עיין אצל:

Myers, David. (1994). "Was there a "Jerusalem School"? An inquiry into the first generation of historical researchers at the Hebrew University" in . Frankel Jonathan, (ed.) *Reshaping the Past: Jewish History and the Historians*. Oxford university press, studies in Contemporary Jewry, p. 82, note 20.)

²Yerushalmi, Y.H. (1989). *Zachor, Jewish History and Jewish memory*. Brandeis University Press.

אודות הספר

התשתית הלא מודעת של התודעה היהודית

בניגוד לטענתו של מאירס שמדעי היהדות מהווים מפעל שהוא ב"עיקרו מפעל דתי", פלד טוען שמדעי היהדות הם בראש וראשונה תחום אקדמי בעל שאיפות של מדע פוזיטיבי ושהתפיסה הבסיסית של מדעי היהדות כ"מדע" היא הבסיס להשפעה התרבותית האמיתית של התחום.

1. Meyer M.A. (2004). Two persistent tensions within Wissenschaft des Judentums. Modern Judaism. Oxford University Press Vol. 24 (2).

מתוך: "התודעה היהודית: אודות המחקר" של שחר פלד, מגרסת הזהויות, הוצאת ספרים הוצאת ספרים, תשס"ד. אתר: www.eshkol.com

העטיפה:

עיצוב העטיפה בא לסמל את טווח התפשטותן של זהויות יהודיות מודרניות מעבר לגבולות הדת והלאום, בעוד שהתמונות המשוקעות ברקע העטיפה כוללות רבים ממייסדי התקופה המודרנית וממייסדי מדעי היהדות, כדי לציין שמה שנראה כהעדר הזהות של היהודי המודרני הוא למעשה זהות בעלת מאפיינים ברורים המושרשת בתוך מטה-נארטיב אקדמי.

תוכן העניינים:

מערכות אמון; זהויות; מדע ויוקרה; ערכו החברתי של הידע; ממדע למדעניזם.
ההקשר הנוצרי: התפתחות המדע בתוך העולם הנוצרי; משבר בקורת המקרא; תנועת ההשכלה הגרמנית ועלייתו של ההיסטוריציזם.
ממשקים עבריים: בילדונג; בובר
מדעי היהדות: מרכזיות מדעי היהדות בטרנספורמציה של זהויות יהודיות מודרניות; המעבר לארה"ב; המחזור שכינתו לצייון והאוניברסיטה העברית; העדרו של משבר ההיסטוריציזם; בר-אילן בחזית מדעי היהדות; כמה טכניקות ספציפיות.
השפעת מדעי היהדות על החיים: מצב הזירה הנוכחי; הפרדיגמה המרכזית של החינוך היהודי; תמורותיהן של זהויות יהודיות.
נספח - יישומים מתודולוגיים לדוגמה: ניתוחים לדוגמה של מאמרי מדעי היהדות.

אודות המחקר

ACADEMOCLAST

שחר פלד הוא חוקר ומתרגם עצמאי העוסק בהשלכות התרבותיות של למדנות ואקדמיה. כחוקר בלתי תלוי נראה שהוא נהנה מנקודת המבט המוזרת האופיינית כל כך ליהודי המודרני.

הנחה לרגל הקונגרס העולמי ה-15

ספרו של פלד, "מגרסת הזהויות", מוצע לבאי הקונגרס במחיר מוזל. טלפון: 0528119610.